

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Людмил Вагалински (НАИМ-БАН) за дисертацията на **НИКОЛАЙ ДИМИТРОВ ДИМИТРОВ** (катедра „Археология“ на ИФ в СУ „Св. Климент Охридски“) за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ на тема **„Религиозен живот в Пауталия и Сердика през римската епоха (сравнителен анализ)“** с научен ръководител проф. дин Костадин Костадинов Рабаджиев

Самата идея за сравнителен анализ на два римски града през призмата на техния религиозен живот е привлекателна, но рядка, за българската наука практика. Мъдро подбраната тема е първата заявка за успешно научно изследване.

Очакване за такова буди и добрата структура на изследването, представена в съдържанието. Тя е стройна/логична и изчерпателна. В пет глави е обособен анализ на: държавни култове, култове към божества от гръко-римския пантеон, божествени персонификации, източни и местни култове. Увод, заключение, каталог, списък на използваната литература и илюстрации са обичайните елементи за археологическо, монографично, научно изследване.

Въведение:

Уводни думи

Сбито, но информативно, е изложено историческото развитие на двата града. Взети са предвид най-новите обобщаващи изследвания за тях (Кацарова 2005; Иванов 2020).

Липсва ми обяснение, защо точно Пауталия и Сердика са избрани за сравнение.

Мястото на двата последни абзаца (с. 3-4) е в подточка „Историография”.

Цели

Заявената цел е „да бъде направен сравнителен анализ на регистрираните култове в Пауталия и Сердика, който да открие по-ясно картина...” (с. 4). Сравнителният анализ е метод за постигане на цел, но не и самата цел. Вече споделих на вътрешното/предварително обсъждане възможна формулировка на целта: Да се открият прилики и различия в религиозния живот на тези два съседни града в римската провинция Тракия, които да бъдат обяснени, за да се обогати знанието ни за тяхното развитие през II-IV век.

Използвани методи

Сравнителният анализ е заявен очаквано като основен (с. 7). Допълват го стиливият анализ и картографският метод.

Основната част от тази подточка е заета от характеристика на изворовата база на изследването. Нейното резюмирано представяне (видове, дялово разпределение, слабости и пр.) би трябвало да стои в отделна подточка.

Териториален и хронологически обхват

И двата параметъра са ясно заявени на с. 10. Размислите на следващите седем страници за епиграфски паметници и най-вече за монетосеченето на двата града би трябвало да четем в изложението.

Историография

Личи, че докторантът познава много добре български и чужди научни изследвания по темата. Постарал се е да организира изложението в тази точка хем по хронологичен, хем по тематичен принцип. Желателно е в бъдещо обнародване на дисертацията да наблегне на критичния анализ – плюсове и минуси на всяка публикация в сравнение с предхождащите я. Така читателят ще може да проследи как се развива във времето научното познание за избраната тема на дисертацията, а авторът ще успее да

аргументира в края на подточката необходимостта от собственото му изследване.

Същинската част на изложението, тоест сравнителният анализ, са глави I-V. В тези 366 страници Николай Димитров прави изчерпателно и забележително стегнато представяне на култовете в двата града, очертавайки общото и различното в тяхното практикуване. Докторантът е осмислил разнородна информация, преобразувайки я до добре аргументирани изводи.

Заклучението (с. 391-416) излага обобщения за практикуваните култове в двата града, за храмовете в тях, за техните жреци (анализирани по полов признак, но не и по етнически), герусии, празници, епитетите на божествата и посветителите (сумирани като професия и етнос). В заключителни думи (с. 414-416) е изведен и основният извод, отнасящ се до цялостното развитие на двата град – Пауталия изпреварва Сердика през II век, но изостава през III-IV век. Превесът на късноримска Сердика е обяснен с нейното разположение на Диагоналния път както и със зачестяване на военните сблъсъци през III век на Римската империя с Партия и Сасанидски Иран – приносна хипотеза на дисертанта.

Приложенията започват със седем трудоемки за автора, но много полезни за читателя, таблици. Те са опората на заключението. Тринадесет карти обосновават пространствената характеристика на култовете в двата града.

Библиографията съдържа нужните заглавия като те са цитирани в изложението.

Каталожните номера в **Каталога** са групирани сполучливо в два дяла – за Пауталия и за Сердика. Те, от своя страна, са подредени тематично. Тази отлична структура осигурява на каталога очакваната от него роля – да подкрепя максимално анализа на автора и да позволява проверка на изводите му. Илюстрациите са разположени към съответните каталожни номера, което улеснява значително читателя.

Ръкописът се чете леко и заради добрата граматика.

Почтеното посочване на авторството на чужди, непубликувани идеи прави добро впечатление.

Представената от Николай Димитров дисертация е самостоятелно и приносно изследване. То покрива напълно изискванията на ЗРАСРБ за придобиване на образователната и научна степен доктор.

Посочените по-горе пропуски са с технически характер и лесно ще бъдат отстранени при бъдещо публикуване.

Предлагам на Научното жури да присъди на Николай Димитров Димитров образователната и научна степен „доктор“.

София, 14.09.2022

